

Славіцька А., магістрант
Науковий керівник – Виговська Н.Г., д.е.н., проф.
Житомирський державний технологічний університет

ЗОВНІШНІЙ ТА ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

Сучасні зміни системи державного управління в Україні пов'язані з необхідністю підвищення в них ролі державного фінансового контролю. Однак на шляху до цього існує ряд перешкод. Одним з них є відсутність відповідної нормативно-правової та методологічної бази державного фінансового контролю. Так, Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» не оперує поняттями «зовнішній», «внутрішній» державний фінансовий контроль і регламентує діяльність лише центрального органу виконавчої влади, уповноваженого Президентом України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, яким є Державна фінансова інспекція України. Наслідком цього стає проблема чіткості використовуваного в теорії та практиці понятійного апарату, що призводить до певного нерозуміння і двозначності. Йдеться про змішування таких понять, як «державний фінансовий контроль», «зовнішній державний фінансовий контроль», «внутрішній державний фінансовий контроль». Останнім часом ситуація погіршується ще й спробою впровадження нового поняття «державний аудит», яке запозичене із зарубіжного досвіду.

Звернемося до проблеми розмежування зазначених понять, акцентуючи при цьому увагу на виділення сутнісних характеристик державного контролю. Найбільш загальним серед названих є поняття «державного фінансового контролю», під яким розуміється регульована правовими нормами діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування по контролю за формуванням, розподілом, цільовим і ефективним витрачанням фінансових ресурсів, а також законності і раціональності використання державної і муніципальної власності, має на меті не тільки виявити, але і попередити порушення в роботі підконтрольних об'єктів. Державний фінансовий контроль є однією з функцій управління, що представляє систему спостереження і перевірки функціонування керованого об'єкта для оцінки обґрунтованості і ефективності прийнятих фінансово-управлінських рішень, виявлення можливих відхилень з метою прийняття коригувальних заходів. Державний фінансовий контроль здійснюється в двох формах - внутрішній і зовнішній.

Однак не всі дослідники згодні з такою концепцією. Так, в літературі є підхід, згідно з яким методологічно неприпустимо об'єднувати під єдиним найменуванням (державний фінансовий контроль) явища, що відрізняються за своїми об'єктами, суб'єктами і результатами. Це пояснюється тим, що автори по-різному підходять до класифікації форм державного фінансового контролю. Так, якщо в основу цієї класифікації закладати характер зв'язку контролю і контрольованих суб'єктів господарювання, то до внутрішнього контролю відноситься перевірка, що здійснюється відомчим органом контролю,

підрозділом, спеціально створеним в самому апараті того чи іншого органу державної влади або іншої державної організації. Зокрема, служби внутрішнього державного контролю створюються всередині окремих відомств і організацій, в той час як зовнішні контрольні служби не є частиною організаційної структури установ, що перевіряються.

«Внутрішній» в даному випадку означає внутрішньосистемний контроль, тобто знаходиться всередині структури виконавчої влади, в той час як зовнішній контроль не входить в неї і є зовнішнім по відношенню до контрольованих виконавчим органам інститутом, не пов'язаним з ними і, як наслідок, незалежним. Цей зовнішній державний фінансовий контроль і прийнято останнім часом називати «державним аудитом».

Державний аудит в правовій демократичній державі відіграє найважливішу роль. Демократія як форма правління передбачає контроль з боку народу (як методами прямої демократії, так і опосередковано за допомогою обраних народом представників) не тільки за прийняттям рішень, а й за їх виконанням.

Зовнішній фінансовий контроль трактується різними дослідниками як державний контроль: за діяльністю виконавчої влади у сфері розпорядження державними фінансами і власністю, що здійснюється органами, незалежними від неї, формується представницькою (законодавчою) гілкою влади; відносно якогось відомства, що здійснюється нібито "ззовні" державними і недержавними органами фінансового контролю; здійснюваний лише недержавними органами.

Таким чином, державний фінансовий контроль – це система контрольних і аналітичних і експертних дій органів зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю за суб'єктами державного сектору з метою забезпечення законності, попередження порушень фінансової дисципліни, економічної ефективності при формуванні, розподілі й використанні державних фінансових ресурсів і органів місцевого самоврядування. При цьому органи державного фінансового нагляду є підконтрольними органам державного фінансового контролю, а органи внутрішнього державного фінансового контролю – органам зовнішнього державного фінансового контролю у частині законності та ефективності використання ними державних коштів.

Державний фінансовий контроль пропонуємо розділяти на зовнішній та внутрішній фінансовий контроль. Зовнішній державний фінансовий контроль є системою контрольних заходів, спрямованих на перевірку функціонування внутрішнього фінансового контролю, незалежний від процесу безпосереднього управління державними фінансовими ресурсами. Зовнішній державний аудит входить до системи зовнішнього фінансового контролю за суб'єктами здійснення на рівні публічності (громадський контроль). Відповідно, зовнішній державний аудит - система зовнішнього, незалежного публічного аудиту діяльності органів державної влади з управління громадськими ресурсами (фінансовими, матеріальними, інтелектуальними) - є одним із сучасних інститутів соціального контролю, який виникає в умовах поширення ідей гуманізму і свободи як інституційний відгук на зміна уявлень людей про ієрархію взаємин між державою, суспільством і людиною.